

UNIVERSITATEA *BABEȘ-BOLYAI* CLUJ NAPOCA
ȘCOALA DOCTORALĂ *ISTORIE, CIVILIZAȚIE, CULTURĂ*

CONSTRUCȚIA ECONOMICĂ A ROMÂNIEI.
REFORMA AGRARĂ
ÎN FOSTUL JUDEȚ TÂRNAVA MICĂ
- REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT -

Conducător științific

Prof. univ. dr. Sigmirean Cornel

Doctorand

Prozan Mircea Dumitru

CLUJ-NAPOCA

2016

CUPRINSUL REZUMATULUI TEZEI DE DOCTORAT

CUPRINSUL REZUMATULUI TEZEI DE DOCTORAT	2
CUVINTE CHEIE.....	2
CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT	2
INTRODUCERE.....	5
METODOLOGIA CERCETĂRII.....	6
CONȚINUT SUCCINT	6
CONCLUZII ȘI PERSPECTIVE ALE CERCETĂRII.....	13
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	14
IZVOARE	14
LUCRĂRI SPECIALE	15

CUVINTE CHEIE

problematika agrară, criza agrară, reforma agrară, expropriere, arendare, latifundiar, absenteist, optanți, iugăr, construcție economică

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

TABLA DE MATERII AUTOMATĂ.....	2
INTRODUCERE ȘI MOTIVAȚIA CERCETĂRII.....	6
METODOLOGIA CERCETĂRII.....	22
CUVINTE CHEIE.....	28
CAPITOLUL 1. ROMÂNIA ÎNAINTE ȘI DUPĂ MAREA UNIRE.....	29
1.1. INTRODUCERE ÎN AREALUL SEMANTIC ȘI COGNITIV AL PROBLEMATICII AGRARE.....	29
1.2. CADRUL GENERAL AL TRANSFORMĂRIILOR CARE AU CONDUS LA CONSTRUCȚIA ROMÂNIEI MARI.....	36

1.3. IMPACTUL RĂZBOIULUI ASUPRA CONFIGURAȚIEI STATALE ÎN EUROPA.....	41
1.4. ROMÂNIA ÎN FAȚA MARILOR REFORME ECONOMICE.....	48
CAPITOLUL 2. PROBLEMA AGRARĂ ÎN CONTEXTUL ECONOMIC ȘI SOCIAL ROMÂNESC ȘI EUROPEAN ÎNAINTEA LEGIFERĂRII REFORMEI AGRARE DIN 1921.....	56
2.1. PROBLEMA AGRARĂ ÎN VECHIUL REGAT.....	57
2.2. PROBLEMA AGRARĂ ÎN BUCOVINA.....	80
2.3. PROBLEMA AGRARĂ ÎN BASARABIA.....	86
2.4. PROBLEMA AGRARĂ ÎN TRANSILVANIA.....	91
CAPITOLUL 3. VIZIUNI PRIVIND REZOLVAREA PROBLEMEI AGRARE ȘI CONOTAȚII LEGISLATIVE ALE REFORMEI AGRARE.....	117
3.1. VIZIUNI PRIVIND REZOLVAREA PROBLEMEI AGRARE.....	117
3.2. CADRUL NORMATIV PRIVIND LEGIFERAREA REFORMEI AGRARE DIN 1921.....	129
3.3. SIMETRII ȘI ASIMETRII PRIVIND CONOTAȚIILE JURIDICE ALE REFORMEI AGRARE CU EFECTE ÎN CONSTRUCȚIA ECONOMICĂ A ROMÂNIEI.....	139
CAPITOLUL 4. VALENȚE ALE APLICĂRII REFORMEI AGRARE DIN ANUL 1921 ÎN FOSTUL JUDEȚ TÂRNAVA MICĂ – PLASA DUMBRĂVENI.....	160
4.1. JUDEȚUL TÂRNAVA MICĂ – PLASA DUMBRĂVENI – PREZENTARE GENERALĂ.....	160
4.1.1. PLASA DICIOSÂNMARTIN – TÂRNĂVENI.....	170
4.1.2. PLASA HUSUSĂU – BLAJ.....	171
4.1.3. PLASA DUMBRĂVENI (IBAȘFALĂU).....	171
4.1.4. PLASA IERNUT.....	171
4.2. ARENȚĂRILE FORȚATE DIN PLASA DUMBRĂVENI ÎNTRE ANII 1919-1921.....	179
4.3. PARTICULARITĂȚI ALE EXPROPRIERILOR, ÎMPROPRIETĂRIRILOR ȘI PUNERILOR ÎN POSESIE ÎN PLASA DUMBRĂVENI.....	190
4.3.1. DUMBRĂVENI.....	195
4.3.2. AGRIȘTEU.....	203
4.3.3. ALMA.....	206
4.3.4. BĂLĂUȘERI.....	208
4.3.5. BOIU.....	211

4.3.6. CHENDUL-MARE.....	214
4.3.7. CHENDUL-MIC.....	215
4.3.8. COROI.....	216
4.3.9. COROIU-SÂN-MARTIN.....	218
4.3.10. CUND.....	222
4.3.11. CURCIU.....	223
4.3.12. DÂRLOS.....	226
4.3.13. DOMALD.....	227
4.3.14. ERNEA.....	230
4.3.15. FILITELNIC.....	233
4.3.16. GIACĂȘ.....	236
4.3.17. GOGAN.....	238
4.3.18. GOGAN-VAROLEA.....	240
4.3.19. HETIUR.....	244
4.3.20. HUNDORF.....	248
4.3.21. IDICIU.....	250
4.3.22. JACUL-ROMÂN.....	252
4.3.23. LASLĂUL-ROMAN.....	253
4.3.24. MĂGHERUȘ.....	255
4.3.25. NADEȘ.....	257
4.3.26. ORMENIȘ.....	260
4.3.27. PIPEA.....	262
4.3.28. SENEREUȘ.....	263
4.3.29. SÂNTIOANA.....	266
4.3.30. ȘMIG.....	269
4.3.31. ȘOARD.....	271
4.3.32. ȘOIMUȘUL-ROMÂN.....	272
4.3.33. ȚIGMANDRU.....	274
4.3.34. ZAGĂR.....	276
4.4. IMPACTUL ȘI EFECTELE REFORMEI AGRARE ÎN PLASA DUMBRĂVENI..	278
CAPITOLUL 5. EFECTELE CELEI MAI MARI REFORME AGRARE DIN EUROPA	
PE PLAN ECONOMIC, SOCIAL ȘI POLITIC ÎN CONSTRUIREA ECONOMICĂ A	
ROMÂNIEI.....	303
5.1. ECOURILE CELEI MAI MARI REFORME ÎN CONTEXT EUROPEAN –	

PROBLEMATICA OPTANȚILOR.....	303
5.2. EFECTELE ECONOMICE ȘI SOCIALE ALE REFORMEI AGRARE.....	312
5.3. IMPACTUL POLITIC AL REFORMEI AGRARE.....	333
CAPITOLUL 6. CONCLUZII ȘI PERSPECTIVE.....	340
BIBLIOGRAFIE.....	372
LISTA FIGURILOR ȘI TABELELOR	384
INDICE DE NUME.....	388
ANEXE.....	397
ANEXA 1. ACTE NORMATIVE PRIN CARE AU FOST REGLEMENTATE ACȚIUNILE DE EXPROPRIERE ȘI REFORMĂ AGRARĂ ÎN PERIOADA 1918- 1921 PENTRU OLTENIA, MUNTENIA, MOLDOVA ȘI DOBROGEA.....	397
ANEXA 2. SITUAȚIA PROPRIETARILOR MARI ȘI MIJLOCII, A PROPRIETĂȚILOR DEȚINUTE DE ACEȘTIA ÎN ANUL 1921 ȘI EXPROPRIERILOR EFECTUATE PÂNĂ ÎN ANUL 1926.....	399
ANEXA 3 FOTOGRAFII.....	402

INTRODUCERE

Primul război mondial în care combatanți principali au fost țărani, a determinat Parlamentul și pe regele Ferdinand să facă din **chestiunea agrară** cea mai importantă problemă de rezolvat după încheierea ostilităților. În contextul dat, similar celorlalte zone ale țării și în fostul județ Târnava Mică – Plasa Dumbrăveni, **insuficiența pământului, acutizată de efectele acestui război și-a pus amprenta asupra modului în care s-a derulat și aplicat reforma agrară.**

Având conotații economice, sociale și politice asupra construcției economice a țării, **acest subiect extrem de paradigmatic, a ocupat spații largi în cadrul istoriografiei românești.** Încă din perioada care a precedat prima mare conflagrație mondială, mai ales după răscoala din 1907, continuând cu perioada interbelică, accentuată și reinterpretată în perioada regimului comunist, dar și în perioada postdecembristă, **problematika agrară s-a bucurat de o mare atenție,** fiind concretizată în numeroase studii și lucrări științifice.

Importanța actuală a evenimentelor trecute, construite și reprezentate cu ajutorul instrumentarului istoric, este confirmată și de subiectul prezentei teze de doctorat, care aduce în atenție una din cele mai importante probleme cu care s-a confruntat și se confruntă

economia românească. Astfel, **problematika agrară, cu amplele sale conotații și implicații**, circumstanțele în care s-a înfăptuit cea mai mare reformă agrară, precum și efectele asupra construcției economice a localităților din arealul geografic definit ca obiect al cercetării, a regiunii istorice din care acestea fac parte, precum și a României Mari **are puternice amprente actuale**.

În contextul acestor aspecte de ordin general, în teza de doctorat elaborată, **am structurat coerent și constructiv rezultatele cercetării efectuate**, reliefând elementele cu **caracter inedit** ale problematicii agrare, care **aduc un plus de valoare la cunoașterea științifică a realității reprezentate din punct de vedere istoric**.

METODOLOGIA CERCETĂRII

În fapt, cercetarea efectuată este o continuare a demersurilor anterioare, prin **aprofundarea constructivă a analizei problematicii agrare**, în special a particularităților privind punerea în aplicare a reformei agrare din 1921, în fostul județ Târnava Mică – Plasa Dumbrăveni. În acest sens, din punct de vedere istoric, am analizat detaliat fiecare localitate din plasa cercetată și am efectuat o serie de comparații între practicile regăsite în cadrul acestora și a celor identificate în alte regiuni ale țării. Mai mult, pornind de la ideile identificate în literatura de specialitate și izvoarele arhivistice am **instrumentat, prin prisma metodologiei aplicate, efectele celei mai radicale reforme în dezvoltarea economică a României și a zonei analizate**. Astfel, am analizat documentele referitoare la proprietari, proprietăți, arendare, expropriere, contestații, litigii, împrumutări și punere în posesie în fiecare dintre localitățile Plasei Dumbrăveni.

CONȚINUT SUCCINT

Demersul științific pe care l-am parcurs în cercetări aprofundate, efectuat asupra studierii problematicii agrare, în mod special al Reformei din 1921, în arealul geografic al fostului Județ Târnava Mică – Plasa Dumbrăveni, în care abordările multidisciplinare, **au interpus în domeniul istoriei**, unele elemente specifice altor segmente, **cum sunt cele economice**, ne-au adus pas cu pas la aceste rezultate. Astfel, **am încercat să punem în valoare importanța și necesitatea cunoașterii științifice a particularităților specifice**

zonei analizate a celui mai radical transfer al dreptului de proprietate de până la instaurarea comunismului, pentru multiplele efecte generate în perioada în care s-a înfăptuit, dar și în conturarea unor perspective în dezvoltarea economică viitoare.

În prima etapă a cercetării științifice, din punct de vedere **cognitiv**, am abordat valențele stabilite sau propuse pentru conceptele care operează în arealul analizat, pornind de la cel de **reformă**, până la cel de **reformă agrară radicală**. Prin prisma **opozițiilor semantice**, am adus unele clarificări impuse, **pentru a elimina riscul unor interpretări și percepții neadecvate**. În acest sens, am definit din punct de vedere istoric conceptul de **reformă agrară**.

Pentru a avea **o imagine clară** a contextului în care s-au derulat faptele și evenimentele istorice analizate, am **realizat o amplă analiză a perioadei care a precedat** adoptarea și implementarea legilor de reformă agrară în care am efectuat **o amplă radiografie a societății românești** de la Regulamentele organice până la izbucnirea celei de-a doua conflagrații mondiale.

Datele și informațiile analizate probează că, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, **deși perimatul sistem al iobăgiei a fost eliminat, agricultura se confrunta cu grave probleme de natură economică și socială**. Tensiunile acumulate în timp ca urmare a lipsei de pământ sau a insuficienței acestuia, a fiscalității sau altor datorii care grevau proprietățile funciare și a altor factori cu impact negativ asupra dezvoltării economice și a nivelului de trai al populației, **au culminat cu ecoul rășcoalelor din acea perioadă**. În esență aceste aspecte reliefau faptul că, problematica agrară nu numai că nu se ameliorase, aceasta se radicalizase în timpul primei conflagrații mondiale.

Pentru a contura premisele care au făcut posibilă realizarea Reformei agrare din 1921, prin care s-a reușit pentru prima dată o schimbare profundă a structurii proprietății funciare prin înlăturarea perimatului sistem latifundiar, în **Capitolul 1**, intitulat **ROMÂNIA după Marea Unire - Cadrul politic, economic, social și cultural în context național și european**, am ilustrat contextul european și național de la începutul secolului al XX-lea.

În situația internațională creată la sfârșitul primului război mondial, când s-au radicalizat problemele naționale, începute încă din secolul al XVIII-lea, odată cu răspândirea ideilor iluministe, care au atins un moment de apogeu în secolul al XIX-lea, când România, Serbia, Muntenegru și Grecia și-au câștigat independența, iar Italia, Germania și România s-au unificat, s-a ajuns la destrămarea Imperiilor Austro-Ungar, German, Otoman și Țarist și la tot atâtea dinastii. Astfel, s-au asigurat condițiile necesare pentru **fundamentarea statelor naționale moderne la nivel european**, cu impact asupra **modificării configurației statale a**

Europei, cât și în **înfăptuirea unor mari și radicale reforme sociale, economice și culturale** pe care acestea și-au fundamentat dezvoltarea ulterioară.

În circumstanțele surprinse, în baza studierii unei bogate literaturi de specialitate, identificată pentru tema aleasă, am abordat mai întâi într-o imagine sinoptică impactul pe care l-a avut primul război mondial asupra configurației statale în Europa și la nivel național, apoi am definit cadrul general al transformărilor care au condus la construcția României Mari. Pe baza considerentelor identificate, și a factorilor contextuali, **am identificat și descris într-o manieră constructivă premisele care prefigurau necesitatea și utilitatea înfăptuirii unei importante reforme agrare**, la nivel european și în România.

După construirea unei imagini de ansamblu a evenimentelor și circumstanțelor care au avut impact asupra problematicii agrare, ca o continuare firească și coerentă a cercetărilor efectuate, în **Capitolul 2**, intitulat **Problema agrară în contextul economic și social românesc și european înaintea legiferării Reformei agrare din 1921**, pe baza ideilor regăsite în literatura de specialitate, publicațiilor vremii și a actelor normative emise în acea perioadă, **am detaliat prin prisma paradigmelor specifice** problematicii analizate, **caracteristicile acestora în fiecare din regiunile istorice**. În contextul arătat, pentru a evidenția particularitățile fiecărei regiuni am prezentat comparativ **Problema agrară** în Vechiul Regat, în Bucovina, în Basarabia și în Transilvania. În circumstanțele date, am prezentat, analizat și subliniat principalele viziuni conturate de autorități și de personalitățile vremii pentru rezolvarea situației deficitare în care se găsea marea majoritate a populației din mediul rural. De asemenea, am abordat soluțiile considerate pertinente pentru consolidarea statului național român, precum și pentru construcția și dezvoltarea economică a țării în raport cu problemele perioadei.

Ca rezultată a preocupărilor existente pentru identificarea unor soluții fiabile, în contextul determinat de evenimentele prezentate, în cadrul acțiunilor întreprinse de autorități, se înscrie și legiferarea celei mai mari reforme agrare. Pornind de la acest aspect, prin cercetarea efectuată, în **Capitolul 3**, intitulat **Viziuni privind rezolvarea problemei agrare și conotații legislative ale reformei agrare**, mai întâi am conturat și subliniat cele mai importante opinii ale liderilor politici, personalități ale culturii românești, guvernanți și specialiști în economie, identificate în literatura de specialitate și publicațiile de la începutul secolului al XX-lea, privind rezolvarea problemei agrare cu efecte în dezvoltarea agriculturii, în calitate de cea mai importantă ramură a economiei românești din acea perioadă. Transpunerea acestor viziuni în practică, se putea face doar prin crearea cadrului normativ specific pentru realizarea celui mai masiv transfer al dreptului de proprietate la nivel național

și european prin care se urmărea obiective sociale, economice și politice. Apoi am orientat cercetarea pe reliefaarea conotațiilor legislative ale acestui act de justiție, cu un puternic caracter economic și social, în care am conturat simetriile și asimetriile dintre legislația prin care a fost reglementată reforma din 1921 în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș pe de o parte și cea din Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea pe de altă parte. În acest context am subliniat importanța pe care a avut-o realizarea statului național unitar român consfințită juridic prin Constituția din 1923, care asigura prerogativele de putere pentru guvernarea țării.

Legiferarea reformei agrare a creat cadrul normativ general necesar pentru rezolvarea problematicii agrare, însă acest aspect nu era suficient pentru a garanta o bună punere în executare a acestor prevederi. Pornind de la acest deziderat, pentru realizarea adecvată a obiectivelor vizate prin cercetarea efectuată, în **Capitolul 4**, intitulat în mod sugestiv **Valențe ale aplicării Reformei agrare din anul 1921 în fostul Județ Târnava Mică – Plasa Dumbrăveni**, după prezentarea generală a fostului Județ Târnava Mică, din care făceau parte localitățile care aparțineau de Plasa Dumbrăveni, și în mod special descrierea mai detaliată a acestei structuri administrative, printr-un studiu de caz, am reliefat particularitățile specifice acțiunilor de punere în aplicare a reformei analizate. Astfel, prin intermediul unei metodologii constructive, **am descris comparativ pas cu pas, modalitățile efective prin care s-a realizat în localitățile din arealul geografic care a făcut obiectul cercetării efectuate, arendările forțate, exproprierile, transferul dreptului de proprietate sau împroprietăririle și punerea în posesie a celor îndreptățiți, subliniind simetriile și asimetriile identificate** în raport cu practicile din celelalte regiuni istorice sau la nivel național identificate în literatura de specialitate.

Cu toate că, acest act normativ s-a fundamentat pe principiile care guvernează echitatea socială, *in facto*, transpunerea prevederilor referitoare la acțiunile anterior menționate **s-a efectuat deficitar și cu mari întâzieri**. Aceste curențe cu efecte negative asupra modului în care s-au efectuat operațiunile specifice transferului dreptului de proprietate, dar mai ales al celui de punere în posesie a celor îndreptățiți au fost cauzate de unii **factori endogeni și exogeni mai mult sau mai puțini obiectivi**. Printre aceștia se numără lipsa acută de pământ arabil specifică zonei deluroase în care era amplasat din punct de vedere geografic fostul județ Târnava Mică – Plasa Dumbrăveni, precum și numeroasele litigii în instanțele de judecată, prin care cei expropriați au încercat fie exceptarea sau eludarea de la aplicarea legii sau tergiversarea punerii acesteia în aplicare. De asemenea, **practicile identificate au reliefat că pe de o parte au existat elemente ce atestă existența unor tensiuni generate sau alimentate de interesele divergente specifice diferitelor categorii de**

proprietari, iar pe de altă parte acestea au fost emanate de **mozaicul etnic al zonei**.

Ca și în regiunea din care făcea parte sau în restul țării, aplicarea reformei agrare în fostul județ Târnava-Mică – Plasa Dumbrăveni, a fost realizată **într-un orizont de timp îndelungat**, fiind **un proces complex și dificil de aplicat**. Din anul 1922 și până în anul 1924, a fost realizat **volumul cel mai mare al lucrărilor și operațiunilor** necesare pentru transferul dreptului de proprietate și punere în posesie în majoritatea localităților din plasă. **Finalizarea reformei** în cea mai mare parte a localităților analizate s-a realizat ulterior acestui an, cu excepția comunei Cund. Astfel, **în 26 din cele 34 de localități ale plasei**, ceea ce reprezintă **76,47% din total**, **reforma a fost finalizată până în anul 1930**, în **7 localități**, **respectiv 20,58% ulterior** acestui an, iar într-o localitate, ce reprezenta 2,94%, nu s-a aplicat. Dintre comunele în care lucrările specifice reformei agrare s-au finalizat după 1930 fac parte localitățile Boiu în care operațiunile s-au fost finalizate în 1932, în Domald, Nadeș și Țigmandru în anul 1933, în Măgheruș în 1934, Dumbrăveni în 1939, ultima localitate fiind Pipea, unde punere în posesie s-a realizat efectiv doar în anul 1940.

Carențele de natură juridică a cadrului normativ au condus, cum era și firesc, la **practici diferite**, prin care, de regulă, au **fost favorizați marii proprietari sau comunitățile săsești**, care dispunând de resurse financiare au intervenit, în anumite cazuri apelând la fapte de corupție, în tergiversarea aplicării reformei în plasa analizată. Conștientizând **riscul de pierdere a pozițiilor privilegiate** pe care le-au obținut după așezarea lor în Transilvania, sașii prin toate mijloacele de natură economică pe care le-au avut s-au opus așezării altor etnii în comunele locuite de aceștia. În fapt aceste aspecte **au reconfirmat teoriile privind opoziția la schimbare și de conservare a limbii, religiei și culturii specifice grupurilor etnice minoritare** care au tendințe excesive de conservare.

Aplicarea deficitară a reformei agrare în Plasa Dumbrăveni a fost **constatată și sesizată în repetate rânduri autorităților guvernamentale** prin rapoartele întocmite de prefectii din acea perioadă. Mai mult, modul deficitar și subiectiv de punere în aplicare al operațiunilor de expropriere și împroprietărire, **a generat o stare de nemulțumire**, în care tensiunile cumulate în rândul țăranilor, au culminat în anumite circumstanțe devenite mai tensionate chiar în adevărate **revolte împotriva autorităților sau a bisericii**.

Tergiversarea procesului de reformă agrară marcat de o serie de incertitudini, **a condus temporar la arendarea forțată și la un provizorat al dreptului de proprietate**, care a avut drept consecință **exploatarea deficitară a terenurilor agricole supuse exproprierii**. Astfel problemele arătate s-au repercutat asupra **producției agricole care în multe din localitățile plasei analizate a fost sub nivelul perioadei antebelice**, cu impact

negativ asupra dezvoltării economice a zonei analizate. Prin urmare, contrar așteptărilor sau a efectelor sociale previzionate, **reforma nu a avut impactul economic și social scontat** asupra nivelului de trai al populației de la sate. Cu toate acestea, datorită limitelor inerente și a factorilor subiectivi detaliați în prezenta lucrare, se poate spune că **reforma și-a atins parțial obiectivele.**

Așa cum am arătat, după efectuarea exproprierii, aproape în fiecare localitate a plasei Dumbrăveni, **au avut loc mai multe reîmpărțiri și redistribuiri** a pământului expropriat care urma a face obiectul intrării în posesia celor îndreptățiți. Datorită **lipsei acute de pământ**, atât loturile de casă, cât și cele de cultură **au avut dimensiuni cu mult sub limita prevăzută de lege** pentru zona din care făcea parte plasa supusă cercetării efectuate. Suprafețele de teren extrem de mici, de slabă calitate, dispersate teritorial sau aflate la mari distanțe de localități, care au intrat ca efect al transferului dreptului de proprietate în posesia celor îndreptățiți, în majoritate țărani români, precum și modul considerat inechitabil în anumite cazuri privind redistribuirea proprietăților funciare au provocat mari nemulțumiri în rândurile acestora.

O imagine globală rezultată din cercetarea efectuată, care a vizat atât întreaga perioadă în care s-a realizat reforma, cât și rezultatele obținute în fiecare din cele 33 de localități ale plasei, arată că, **din suprafața agricolă totală de 85.047 de iugăre**, ca efect al reformei agrare a făcut obiect al exproprierilor și împrumietărilor efective, **o suprafață de 9.394 iugăre și 471 de stânjeni²**, ceea ce reprezintă **11,04%** din suprafața agricolă a plasei.

Conform datelor ilustrate în diversele etape de aplicare a reformei agrare, aparent se poate spune că, românii ar fi fost favorizați de efectele reformei agrare întrucât dețineau ponderea cea mai mare, respectiv de **63,65% din totalul persoanele împrumietărite** definitiv sau provizoriu. Însă tocmai prin acest aspect **s-au reconfirmat din nou cele două ipoteze**, pe de o parte, că românii erau populația majoritară a plasei analizate, iar pe de altă parte, ritmul mai alert sau dinamica mai mare de împrumietărire reliefa gradul de sărăcie mai ridicat al acestora, în raport cu cel al etnicilor germani și maghiari. Pe cale de consecință, **efectele surprind, in fact, prioritățile statuate prin actele normative în materie de reformă agrară și implicit caracterul social și economic** pe care acestea s-au fundamentat.

Dacă ne raportăm la suprafețele de teren care au făcut obiectul împrumietăririlor atribuite diverselor categorii de îndreptățiți sau scopuri, ponderea cea mai mare de **72% a fost destinată pentru satisfacerea necesităților de interes public**. Astfel, **30 %** a fost atribuită pentru școli, biserici, instituții culturale, primării, drumuri, posturi de jandarmi, loturi zootehnice și alte asemenea destinații, **27%** pentru formarea sau completarea pășunilor

comunale și **15%** pentru constituirea de păduri comunale. Comparativ cu acestea, persoanele fizice îndreptățite au primit în baza celor două categorii de loturi tip, doar **28%** din totalul terenului expropriat.

Alte elemente care au generat o serie de nemulțumiri au fost cele referitoare la **mecanismul de determinare a prețurilor/iugăr și la modalitatea de plată în plasa analizată**. Ca și în cazul arenzilor forțate, **prețurile au variat de la o localitate la alta**, în funcție atât de categoria localităților în care erau situate, cât și în raport cu cea din care făceau parte. Atât prețul arendărilor forțate, cât și cel aferent **exproprierei a fost afectat de devalorizarea monedei naționale**, de trecerea la moneda unică, precum și de factori inerenți mecanismelor de atragere a capitalului politic prin măsuri populiste în detrimentul proprietarilor expropriați.

Pe lângă, **reșezarea pe criterii economice și sociale a structurii proprietății funciare**, ca urmare a reducerii parțiale a decalajelor economice existente între populația majoritară și minoritățile privilegiate în perioadele anterioare, **reforma agrară a contribuit și la stoparea fenomenului de emigrație** peste ocean, în special a populației românești, care a fost caracteristic Transilvaniei, și în principal zonei Târnavelor.

Ca o continuare firească a evenimentelor și faptelor care făceau parte din tabloul prin care se ilustrează modul în care a fost pusă în aplicare această reformă agrară, prin intermediul *aceluiași studiu de caz*, precum și a noi analize a informațiilor regăsite în literatura de specialitate în **Capitolul 5**, intitulat *Efectele celei mai mari reforme agrare din Europa pe plan economic, social și politic*, am instrumentat diverse dimensiuni ale efectelor imediate și viitoare, a celei care în timp, s-a dovedit a fi cea mai radicală reformă agrară din Europa. Mai întâi am abordat impactul social și economic pe care l-a avut reforma analizată în context european, național și în mod special în fostul județ Târnavă Mică – Plasa Dumbrăveni. Dacă din punct de vedere social acest act a generat pe termen scurt o ameliorare a condițiilor de viață ale majorității populației rurale, în timp efectele acesteia s-au dovedit că economic, nu au generat efectele scontate. Totuși nu pot fi negate sau puse într-un con de umbră o serie de efecte pozitive care au marcat viața economică și au deschis noi orizonturi în construcția economică a satului românesc și implicit în dezvoltarea economică a României. În acest sens cercetarea a reliefat importanța reformei prin prisma dispariției marilor latifundii, a limitării sistemului de arendășie, a consolidării unei părți semnificative a proprietăților țărănești și oferirea cadrului de formare a unei clase de proprietari mijlocii.

În schimb sub aspect politic cei care au speculat și fructificat prin acțiunile lor manipulative oportunitățile create de reforma analizată au fost reprezentanții marilor partide

politice, care și-au creat un fond vulnerabil de alegători, majoritari cu o educație precară sau chiar lipsiți de cea mai elementară educație și instrucție.

În cadrul ecourilor generate în context internațional, european și național de impactul primei conflagrații mondiale, la care s-au adăugat efectele Reformei de la 1921, pe lângă relațiile de dependență economică create, au fost generate o serie de oportunități, atât pentru dezvoltarea afacerilor, cât și pentru dezvoltarea comerțului în special cu produse agricole, a sistemului de comunicații ca urmare a necesităților privind transporturile acestora, a sistemului de asigurare a surselor de finanțare prin stimularea creditării agriculturii, dar și a asigurării unui cadru favorabil pentru dezvoltarea sistemului de educație pentru a forma o forță de muncă calificată.

Tot în cadrul ecourilor produse, se înscrie și problematica optanților, care a ocupat un loc esențial în legislația, dar mai ales în dezbaterile publice ale perioadei analizate. Invocând Tratatul de la Trianon, din 04 iunie 1920, unii din marii proprietari funciari de etnie maghiară, speculând oportunitățile generate de posibilitatea interpretării arbitrare a prevederilor referitoare la efectuarea unor opțiuni privind cetățenia avută anterior formării noilor state prin care să-și conserve proprietățile imobiliare, au invocat în fața forurilor internaționale aceste prevederi, însă fără a avea câștig de cauză. *In fact*, aceștia urmăreau crearea unui regim privilegiat în raport cu ceilalți proprietari expropriați prin eludarea sau interpretarea neobiectivă a acestui tratat.

De asemenea, pentru a avea o imagine globală, în contextul reformelor agrare din Europa și a efectelor generate asupra evoluției proprietăților, atât în unele state cu o agricultură performantă, cât și a celor cu o agricultură mai puțin dezvoltată, prin cercetarea efectuată am subliniat principalele simetrii și asimetrii identificate pe acest subiect.

Realizarea obiectivelor urmărite, atât teoretic, cât și din punct de vedere empiric, prin construirea într-o manieră inovativă a discursului științific, dar mai ales prin modalitatea în care acesta a fost transpus în cercetarea efectuată, în **Capitolul 6**, intitulat **Concluzii și perspective** am subliniat **importanța și necesitatea** temei abordate atât în construcția economică a României la începutul secolului al XX-lea, cât și actualitatea acesteia.

CONCLUZII ȘI PERSPECTIVE ALE CERCETĂRII

În contextul aspectelor arătate se poate conchide că era **nevoie de o schimbare profundă**, că **pe lângă dezvoltarea rațională a agriculturii se impunea creșterea rolului**

orașului în viața țării, considerat motorul pentru asigurarea unei dezvoltări sustenabile a societății în ansamblu, în mod special din punct de vedere economic, și în același timp **să atragă o parte importantă din forța de muncă disponibilă de la sate**.

Conotațiile atribuite diferitelor aspecte ale reformei analizate, au făcut și fac obiectul multor comentarii și polemici pe această temă, însă cu toate neajunsurile sale, se poate afirma că, **reforma agrară a contribuit fundamental la consolidarea României Mari**, la aplanarea tensiunilor sociale prin desființarea perimatului sistem latifundiar, redistribuirea pe criterii sociale a proprietăților funciare și îmbunătățirea temporară a nivelului de trai al țărănimii. Toate acestea au contribuit la **construcția economică a țării devastată de prima mare conflagrație mondială**, au conturat noi orizonturi, oportunități și așteptări, în care o agricultură modernă putea avea un rol fundamental.

Prin rezultatele obținute, **cercetarea efectuată poate contribui la dezvoltarea literaturii de specialitate** cu noi abordări ale problematicii agrare, în mod special cu posibilitatea cunoașterii particularităților specifice modului de aplicare a reformei agrare și impactul acesteia în dezvoltarea economică a arealului geografic cercetat.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

IZVOARE

1. Direcția Județeană Mureș a Arhivelor Naționale:

- *Fond Consilieratul Agricol Târnava Mică.*
- *Fond Consilieratul Agricol Târnava Mare.*
- *Fond Comisia Județeană pentru expropriere și împroprietărire Târnava Mică.*
- *Fond Tribunalul Târnava Mică.*
- *Fond Colecția de Evidență Cadastrală Târnava Mică.*
- *Fond Camera Agricolă Târnava Mică.*
- *Fond Prefectura Județului Târnava Mică.*
- *Fond Colecția de evidență cadastrală, Reforma Agrară din 1921.*

2. Muzeul de Istorie Cluj:

- *Inventar. M. 1658.*
- *Inventarul anilor 1911-1914.*
- *Inventar. M. 926.*
- *Inventar. M. 1656.*

- *Inventar. M. 897, M. 898, M. 899, M. 902, M. 903, M. 904, M. 1647, M. 1648.*

LUCRĂRI SPECIALE

- Adam, Ioan, Marcu, Nicolae, *Studii despre dezvoltarea capitalismului în agricultura României (După reforma din 1864)*, Vol II, Editura Științifică, 1959.
- Antonescu, Mihai *Regimul agrar român și chestiunea optanților unguri*, București, 1928.
- Blaga, Mihoc, *Reforma agrară din 1921: o istorie a agriculturii în județul Bihor (1918-1940)*, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 1994.
- Bozga, Vasile, *Criza agrară în România dintre cele două războaie mondiale*, Editura Academiei RSR, București, 1975.
- Bulgaru, Valeriu, Feneșan, Cristina, *Fenomenul agrar*, Editura de Vest, 2004.
- Ciomac, Luca Ioan, *Despre stările agrare din Transilvania sub regimul Maghiar și cercetări asupra exploatărilor agricole după reforma agrară*, București, 1929.
- Ciomac, Luca Ioan, *Ferme model din Transilvania sub stăpânire românească, în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, București, 1929.
- Cipăianu, George, *Înrâurirea reformei agrare asupra producțiunii agricole în România întregită*, București, 1921.
- Creangă, George D., *Proprietatea rurală în România*, Editura Gobl, 1907, pp. 482-483.
- Dimisianu, Georgeta, Păiușan-Nuică, Cristina, Ilie, Cornel Constantin, Bozgan, Mihai-Florea, Ilie, Oana *Dezbateri parlamentare pe probleme agrare începând de la Cuza și până în prezent*, Editura Historia, București, 2007, p. 15.
- Dobrescu, Aurel, *Legea agrară pentru Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Sibiu, 1922.
- Filipescu, Constantin, *Obștea, satul și noul*, Editura P. A.S., București, 1943.
- Galea, Aurel, *Problema agrară din Transilvania în timpul Consiliului Dirigent (2 decembrie 1918 – 10 aprilie 1920)*, în *Lucrări științifice ale Institutului Pedagogic pe 3 ani, Tîrgu-Mureș*, vol. II, 1970, p. 233-240.
- Garoflid, Constantin, *Chestia agrară în România*, Editura Guttenberg, 1920, p. 2 p. 33.
- Garoflid, Constantin *Părerii în chestia agrară*, Editura Institutul de Arte Grafice Carol Gobl, București, 1907.
- Hamangiu, Constantin, *Codul General al României, Legi uzuale 1919-1921, Vol VIII-IX-X*, București, 1919-1922.
- Madgearu, Virgil Traian N. *Agrarianism, Capitalism, Imperialism*, Editura Dacia, Cluj-

Napoca, prima ediție 1936, 1999.

- Malinschi, Vasile, *Studii de reformă agrară*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1971, p. 51.
- Martinovici, Constantin, Istrati, Nicolae, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*, Institutul de Arte Grafice, Cluj, 1921.
- Murgescu, Bogdan, *România și Europa, Acumularea decalajelor economice 1500-2010*, Editura Polirom, București, 2010.
- Nasta, Alexandru, *Reforma agrară și problemele agricole ale viitorului*, București, 1926.
- Nemoianu, Petre, *Chestiunea optanților unguri și reforma agrară ungară*, Cluj, 1928.
- Osvadă, Vasile C., *Reforma agrară pentru Transilvania, Crișana și Maramureș*, București, 1921.
- Păiușan-Nuică, Cristina, Ilie, Cornel Constantin, Bozgan, Mihai-Florea, *Dezbateri Parlamentare pe problema agrară începând de la Cuza până în prezent*, Editura Historia, București, 2007.
- Petrini, Emil, *Reforma agrară în Transilvania, în Banat, Crișana și Maramureș*, Vol. I, București, 1929, pp. 285-314.
- Pintelei, Alexandru, Göbbel, Horst, *Punct crucial în Ardealul de Nord*, Editura Haus der Heimat, Nurnberg, 2004.
- Prozan, Mircea, *Reforma agrară din anul 1921 în județul Târnava Mică : studiu de caz asupra plășii Dumbrăveni*, Editura Transilvania Tîrgu-Mureș, 1998, ISBN 973-97961-9-2
- Stahl, Henri H., *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, Vol III, Editura RPR., București, 1965.
- Suciu, Petru, *Problema agrară în Ardeal. Scurt istoric al dezvoltării ei*, Cluj, 1931.
- Suciu, Petru, *Probleme ardelene, Reforma agrară în Ardeal, Problema orașelor ardelene, Clasele sociale în Ardeal*, Editura Revistei Societatea de Măine, Cluj, 1924.
- Suveică, Svetlana, *Basarabia în primul deceniu interbelic (1918-1928): Modernizarea prin reforme*, Chișinău, 2010, p. 133.
- Șandru, Gheorghe, *Reforma agrară din România*, Editura Sport-Turism, București, 1975.
- Știrban, Marcel, *Din istoria României, 1918-1921, Probleme ale vieții politice, economice și sociale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987.